

УМОВИ Й ІНСТРУМЕНТИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОЛІТИКИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

CONDITIONS AND TOOLS FOR IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF THE POLICY OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REGIONS

У статті проаналізовано та досліджено умови й інструменти підвищення ефективності політики економічного розвитку регіонів за результатом моніторингу розвитку регіонів України за 2018 р. по напрямках «економічна ефективність» і «фінансова самодостатність». Ефективна політика регіонального розвитку вимагає врахування умов фінансової неоднорідності та неоднорідності рівня економічної ефективності регіонів, тому необхідне використання основних інструментів регіональної політики конвергентного розвитку регіонів країни. За результатами виконаного дослідження можемо стверджувати, що необхідною умовою здійснення регіональної політики є її ефективність, що досягається використанням визначених інструментів за умов, зазначених у статті. Вибір інструментів покращення ефективності політики економічного розвитку регіонів є однією з найбільших проблем для суб'єктів, які визначають політику на національному рівні.

Ключові слова: регіон, регіональна політика, економічний розвиток, ефективність регіональної політики, диспропорції розвитку, конвергентний розвиток, умови регіонів, інструменти підвищення ефективності регіонів.

В статье проанализированы и исследованы условия и инструменты повышения

эффективности политики экономического развития регионов по результатам мониторинга развития регионов Украины за 2018 г. по направлениям «экономическая эффективность» и «финансовая самодостаточность». Эффективная политика регионального развития требует учета условий финансовой неоднородности и неоднородности уровня экономической эффективности регионов, поэтому необходимо использование основных инструментов региональной политики конвергентного развития регионов. По результатам проведенного исследования можем утверждать, что необходимым условием осуществления региональной политики является ее эффективность, достигающаяся использованием определенных инструментов в условиях, указанных в статье. Выбор инструментов улучшения эффективности политики экономического развития регионов является одной из наибольших проблем для субъектов, определяющих политику на национальном уровне.

Ключевые слова: регион, региональная политика, экономическое развитие, эффективность региональной политики, диспропорции развития, конвергентное развитие, условия регионов, инструменты повышения эффективности регионов.

УДК 330.34:332. 14

Савчин І.З.

к.е.н., доцент кафедри теорії економіки та управління
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Savchin Iryna

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

The article analyzes and explores the conditions and tools for increasing the effectiveness of the policy of regional economic development by monitoring the development of the regions of Ukraine in 2018 in the directions of "economic efficiency" and "financial self-sufficiency". The article analyzes and the conditions of the effectiveness of the policy of regional economic development. The article explores the tools for increasing the effectiveness of the policy of regional economic development. Analyzes and explores was done by monitoring the development of the regions of Ukraine in 2018 in the directions of "economic efficiency" and "financial self-sufficiency". The unevenness of development of regions was certain in direction "economic efficiency". In basis of monitoring seven indexes of efficiency of development of regions in this direction was fixed by author. The diagram of unevenness of development of regions was formed. Monitoring of development of regions was carried by direction "financial all-sufficientness". It was fixed four indexes in basis of monitoring by author. The diagram of unevenness of development of regions was formed by these indexes. Among six certain terms of increase of efficiency of politics of economic development of regions, that include the instruments of development of infrastructure, institutes and social terms most essential is accordance to macroeconomic politics, orientation on the increase of competitiveness of separate regions and country on the whole, and also balancing of possibilities of development of the poorly developed regions. Their realization is basis of decentralization, support and development of regions. The conditions of the effectiveness of the policy of regional economic development was analyzes. The effective tools of the effectiveness of the policy of regional economic development were found. On results the executed research can assert that the necessary condition of realization of regional politics is her efficiency, which is arrived at by using of certain instruments for the terms marked in the article. A choice of instruments of improvement of efficiency of politics of economic development of regions is one of most problems for subjects, that determine politics at national level, and his research will be continued in future. On the practice it can be used for exploring of regional economic development and for comparison of economic development of regions on the basis of monitoring of 2018. This comparison can be used for more effective policy of regional economic development.

Key words: region, regional policy, economic development, effectiveness of regional policy, developmental disproportions, convergent development, conditions of regions, instruments of increasing the efficiency of regions.

Постановка проблеми. Питання формування політики економічного розвитку регіонів є надзвичайно актуальним, особливо якщо зважати на мінливість умов і чинників економічного розвитку. Основна мета полягає в балансуванні та стимулюванні економічного розвитку регіонів. Основою здійснення політики, як і раніше, є регіональні відмінності за умови її продуманості, структурованості та економічної ефективності. Під економічною ефективністю політики економічного розвитку регіонів розуміють її спрямованість на підтримку просторової дифузії інновацій та зниження їхньої вартості. Результатом

політики економічного розвитку регіонів є збільшення темпів економічного зростання, а також зменшення відмінностей регіонів (за показниками доходу та розташування суб'єктів господарювання).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Регіональній політиці загалом і проблемам ефективності регіональної політики зокрема присвячено чимало досліджень. Зокрема, С.Д. Лучик і В.Є. Лучик зосереджують увагу на виявленні індикаторів ефективності державної регіональної політики [1, с. 485-491], І.М. Вахович та І.В. Ропотан – на систематизації критеріїв ефективності [2, с. 81-88],

І.І. Стрельченко – на їх моделюванні [3, с. 322-328], І.В. Ярошенко та І.Б. Семигуліна – на аналізованні соціально-економічних показників ефективності [4, с. 56-65], В.В. Баштанник – на оцінюванні результативності регіональної політики [5], І.М. Червяков – на основних підходах до координації та підвищення ефективності регіональної політики [6, с. 59-64].

Незважаючи на повноту досліджень, не вирішеними залишаються питання ключових умов підвищення ефективності регіональної політики, ідентифікації та систематизації інструментів, що сприятимуть такому підвищенню ефективності.

Постановка завдання. Метою статті є визначення умов та інструментів здійснення ефективної регіональної політики на основі моніторингу економічного розвитку регіонів України за напрямками «економічна ефективність» та «фінансова самодостатність».

Виклад основного матеріалу дослідження. Підґрунтям політики економічного розвитку регіонів є дві ключових позиції, а саме сприяння розвитку регіонів, що найбільш динамічно розвиваються, та відсутність протидії зростаючій диспропорції розвитку між різними регіонами. Забезпечення рівних можливостей для розвитку регіонів та запобігання маргіналізації менш розвинених регіонів країни є політичним пріоритетом.

Ці питання доцільно вивчати з огляду на економіку країни загалом, адже пріоритетом регіональної політики є ефективність на рівні всієї економіки, а не тільки на регіональному рівні.

Отже, в літературі і діловій практиці поширена дилема між мінімізацією диференціації регіонів та підвищенням їхньої конкурентоспроможності. Донедавна це вважалося несумісним і неможливим для одночасного досягнення. При цьому регіональна політика могла мати або ліберальне, або соціальне спрямування.

Ліберальна політика передбачає диспропорцію регіонів як обов'язковий наслідок розвитку та стратегічну підтримку розвинених регіонів в умовах конкуренції, сприяння розвиненим регіонам, оскільки розвиток цих регіонів впливатиме на розвиток інших регіонів. Соціальна регіональна політика забезпечує стратегічну підтримку найслабших регіонів для зниження диспропорції розвитку. Така регіональна політика обмежується фінансовою підтримкою слабких регіонів, що спричиняє подальше неефективне їхнє функціонування (за оцінками критиків).

Поєднання вищевказаних типів регіональної політики, а саме концепція центру, передбачає підтримку обох типів регіонів (і розвинених, і аутсайдерів). У межах першого підходу (ліберального) фінансові ресурси спрямовуються на умовах конкуренції, а в межах другого (соціального) використовується критерій допомоги (підтримки). Дії щодо забезпечення економічної та соціальної єдності є основою регіональної політики, адже вони не пов'язані логікою економічного зростання та конкурентоспро-

можності, але пояснюються концепцією соціальної справедливості. Саме вони є основою досягнення стійкого розвитку регіонів на підставі інновацій та застосування знань в умовах відкритої економіки, конкурентоспроможності та економічного зростання.

Досліджуючи якість та ефективність регіональної політики України, вважаємо доцільним зосереджувати увагу на двох основних чинниках.

Першим чинником є залежність від регіональної політики Європейського Союзу (ЄС), адже від регіональної політики ЄС залежать сутність та основні напрями української регіональної політики з огляду на процес інтеграції країни. Крім того, під час формування регіональної політики на рівні ЄС пріоритети та напрями регіональної політики так чи інакше визначаються європейською бюрократією.

Це вимагає від національних управлінців приймати рішення відповідно до визначених цілей, даючи змогу враховувати соціально-економічну специфіку регіонів під час формування індивідуальних стратегій та програм їхнього розвитку.

Другим чинником є реальні проблеми економічного розвитку регіонів. Їх, власне, вирішують за допомогою інструментів політики економічного розвитку регіонів. До таких проблем належать низький рівень придатності основних засобів, неефективна структура зайнятості, низький рівень технічного прогресу, недостатній розвиток людського капіталу, слабкість агломерацій (регіонів).

Результати моніторингу розвитку регіонів України за 2018 р. за напрямом «економічна ефективність» подано в табл. 1.

Як бачимо, не всі регіони рівномірно розвиваються та досягають необхідного рівня економічної ефективності. Серед причин слід назвати такі:

- 1) деградація в деяких регіонах промислового або житлового будівництва;
- 2) труднощі реалізації інвестиційного процесу та освоєння земель;
- 3) спонтанний та суб'єктивний спосіб розвитку міських регіонів органами державної влади як у сфері оновлення основних засобів, так і щодо оснащення технічної інфраструктури (доріг, охорони навколишнього середовища та телекомунікацій);
- 4) низький рівень доступу до базової соціальної інфраструктури (освіта, охорона здоров'я) та культурних об'єктів;
- 5) неправильні зв'язки високорозвинених центрів регіонів з прилеглими регіонами не тільки щодо транспортної інфраструктури, але й стосовно координації співпраці між різними рівнями державної влади [7].

Нерівномірний економічний розвиток регіонів ілюструє діаграма, на якій показано нерівномірність економічного розвитку регіонів (рис. 1).

Враховуючи вищенаведене, ми сформуваємо необхідні умови підвищення ефективності політики економічного розвитку регіонів (табл. 2).

Результати моніторингу розвитку регіонів України за 2018 р. за напрямом «економічна ефективність»

Регіон	Місце регіону за напрямом	Місце регіону за показниками напрямку						
		1	2	3	4	5	6	7
Київ	1	13	4	–	–	19	1	1
Полтавська область	2	9	3	2	7	20	2	19
Дніпропетровська область	3	15–16	1	4	13	15	5	8
Вінницька область	4	2	11	19	4	7	13	2–3
Запорізька область	5	12	2	1	21	11	15	6
Івано-Франківська область	6	20	12	12–13	1	6	14	10
Черкаська область	7	19	8	6	2	13	19	13
Волинська область	8	4	21	12–13	12	1	10	9
Львівська область	9	5	14	10	8	3	7	21
Київська область	10	14	6	20–21	6	10	6	16
Миколаївська область	11	18	9	5	20	2	8	11
Харківська область	12	21	7	9	15	9	4	15
Чернівецька область	13	7	25	14	3	17	11	5
Хмельницька область	14	11	16	22	11	5	12	7
Кіровоградська область	15	22	15	8	17	8	18	4
Закарпатська область	16	23	24	17	5	4	24	14
Житомирська область	17	1	17	18	16	18	22	12
Сумська область	18	6	10	11	14	16	17	22
Херсонська область	19	8	19	3	18	14	23	24
Рівненська область	20	3	13	16	10	22–23	9	18
Тернопільська область	21	15–16	23	20–21	9	12	16	20
Одеська область	22	10	20	15	22	21	3	17
Чернігівська область	23	17	18	7	19	22–23	20	23
Луганська область	24	25	22	23	24	24	25	2–3
Донецька область	25	24	5	24	23	25	21	25

Примітка: показники напрямку: 1 – індекс промислової продукції, % до попереднього року; 2 – обсяг реалізованої промислової продукції у розрахунку на 1 ос., грн.; 3 – індекс обсягу сільськогосподарського виробництва, % до попереднього року; 4 – обсяг виробництва продукції сільського господарства на 100 га сільськогосподарських угідь, грн.; 5 – індекс будівельної продукції, % до попереднього року; 6 – обсяг виконаних будівельних робіт у розрахунку на 1 ос., грн.; 7 – індекс споживчих цін (інфляція), %

Джерело: сформовано автором за даними [7]

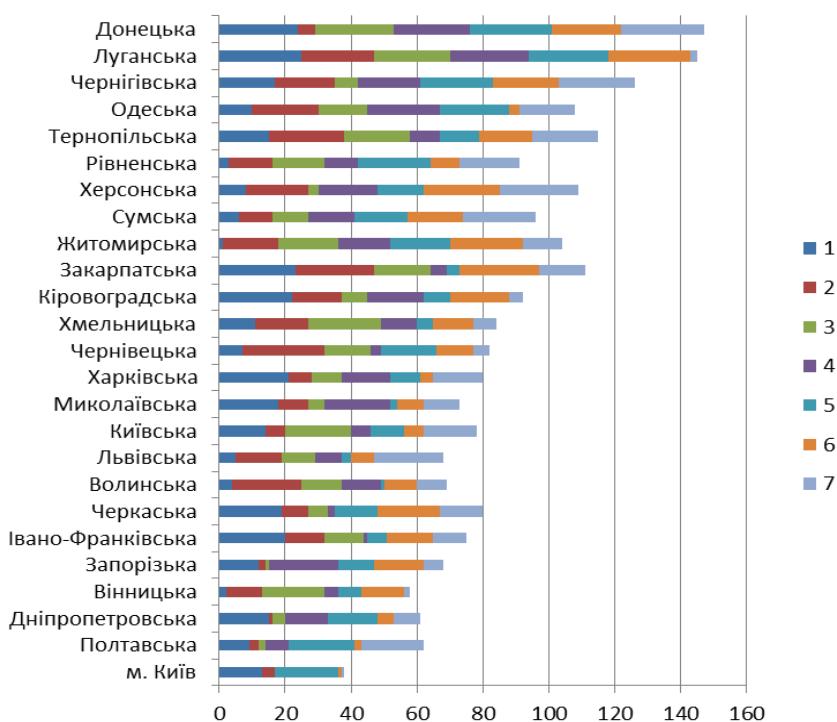

Рис. 1. Нерівномірність рівня економічної ефективності регіонів України

Таблиця 2

Умови та інструменти підвищення ефективності політики економічного розвитку регіонів України

Умови	Інструменти
Відповідність макро-економічній політиці	<ul style="list-style-type: none"> – Балансування доходів та видатків державного бюджету; – максимальне використання в регіональній політиці досвіду ЄС; – створення сприятливих умов для зростання державних та приватних інвестицій; – спрямування іноземних інвестицій на потреби та розвиток окремих регіонів.
Спрямованість на підвищення конкурентоспроможності окремих регіонів та країни загалом	<ul style="list-style-type: none"> – Підтримка інновацій (особливо щодо збільшення витрат на наукові дослідження та розробки); – розбудова інфраструктури та сприяння розвитку людського потенціалу, необхідного для сучасної економіки; – розвиток мережі регіонального співробітництва; – розвиток потенціалу регіональних фінансових, консультативних та бізнес-інститутів; – створення національної та регіональних мереж трансферу інновацій та технологій; – створення умов для розвитку освіти й науки; – розвиток комунікаційної інфраструктури.
Державна підтримка під час подолання конкретних проблем окремих регіонів	<ul style="list-style-type: none"> – Удосконалення економічної та соціальної структури; – підвищення потенціалу внутрішніх районів регіону.
Підтримка розвитку базової інфраструктури	<ul style="list-style-type: none"> – Удосконалення комунікаційної інфраструктури як всередині регіону, так і з його оточенням; – підтримка туристичної інфраструктури та регіональних культурних цінностей; – підтримка інфраструктури, необхідної для розвитку та реструктуризації сільськогосподарських угідь.
Зрівноваження можливостей зростання слаборозвинених регіонів	<ul style="list-style-type: none"> – Підтримка розвитку місцевого та регіонального підприємництва; – підтримка розвитку фінансових інститутів та бізнес-середовища; – розвиток освітніх та навчальних закладів, створення соціального капіталу в слаборозвинених регіонах.
Удосконалення інституційних умов, підвищення ефективності управління розвитком регіонів	<ul style="list-style-type: none"> – Децентралізація системи державних фінансів; – реорганізація та розмежування компетенцій у сфері регіонального розвитку між різними рівнями державного управління; – спрощення та раціоналізація процедур, пов'язаних з формуванням та реалізацією програм розвитку регіонів; – узгодження дій національної політики розвитку регіонів з політикою ЄС; – удосконалення стандартів боротьби з корупцією та прозорості у сфері державного управління; – впровадження стандартів державної служби в місцеві органи влади; – раціоналізація витрат, структури та зайнятості в регіональному управлінні; – підвищення рівня знань та професіоналізму державних службовців; – формування міжрегіональної мережі обміну досвідом та навиками.

Джерело: розроблено за [8]

Серед шести визначених умов підвищення ефективності політики економічного розвитку регіонів, що включають інструменти розвитку інфраструктури, інституцій та соціальних умов, найбільш важливими є відповідність макроекономічній політиці, спрямованість на підвищення конкурентоспроможності окремих регіонів та країни загалом, а також зрівноваження можливостей розвитку слаборозвинених регіонів. Їхня реалізація є основою децентралізації, підтримки та розвитку регіонів.

Проте практична реалізація регіональної політики значною мірою обмежується цільовим перерозподілом державних коштів або коштів зовнішнього фінансування (наприклад, фондів допомоги).

Це є наслідком монопольної участі держави в розвитку регіонів, а саме цілеспрямованого формування централізованої економіки, в якій перерозподіл фінансових ресурсів часто здійснювався на основі неекономічних критеріїв.

Результати моніторингу розвитку регіонів України за 2018 р. за напрямом «фінансова самодостатність» подано в табл. 3.

Таблиця 3

Результати моніторингу розвитку регіонів України за 2018 р. за напрямом «фінансова самодостатність»

Регіон	Місце регіону за напрямом	Місце регіону за показниками напрямку			
		1	2	3	4
1	2	3	4	5	6
Київ	1	6	1	1	19
Київська обл.	2	9	3	2–3	9
Харківська обл.	3	16	6–7	4–5	2
Чернівецька обл.	4	3	23	16–21	4
Херсонська обл.	5	7	19–20	22–24	3
Закарпатська обл.	6	4	24–25	10–15	7
Вінницька обл.	7	12	14–17	10–15	6
Дніпропетровська обл.	8	23	2	2–3	15
Тернопільська обл.	9	5	24–25	22–24	8
Волинська обл.	10	1	19–20	10–15	21
Рівненська обл.	11	19	21–22	16–21	5
Львівська обл.	12	2	9–10	6–9	23

Закінчення таблиці 3

1	2	3	4	5	6
Черкаська обл.	13	14	9–10	16–21	12
Луганська обл.	14	24	14–17	6–9	1
Сумська обл.	15	20	13	16–21	10
Чернігівська обл.	16	11	14–17	25	11
Миколаївська обл.	17	13	11–12	10–15	14
Запорізька обл.	18	17	5	6–9	22
Кіровоградська обл.	19	22	11–12	22–24	13
Полтавська обл.	20	21	4	10–15	20
Житомирська обл.	21	15	14–17	16–21	16
Одеська обл.	22	8	6–7	4–5	25
Хмельницька обл.	23	10	18	16–21	18
Івано-Франківська обл.	24	18	21–22	10–15	17
Донецька обл.	25	25	8	6–9	24

Примітки: показники на пряму: 1 – темп зростання (зменшення) доходів місцевих бюджетів (без трансфертів), % до попереднього року; 2 – доходи місцевих бюджетів (без трансфертів) у розрахунку на 1 ос., тис. грн.; 3 – капітальні видатки місцевих бюджетів (без трансфертів з державного бюджету) у розрахунку на 1 ос., тис. грн.; 4 – темп зростання (зменшення) податкового боргу за грошовими зобов'язаннями платників податків без урахування податкового боргу платників податків, які перебувають у процедурах банкрутства або щодо яких судом прийнято рішення (постанову) про зупинення провадження у справі, % до початку року

Джерело: сформовано автором за даними [8]

Результати моніторингу продемонстровано діаграмою (рис. 2).

Ефективна політика регіонального розвитку вимагає врахування умов фінансової неоднорідності та неоднорідності рівня економічної ефективності регіонів, тому необхідне використання основних інструментів регіональної політики конвергентного розвитку регіонів країни, а саме:

- субсидій та грантів слаборозвиненим регіонам (для реалізації великих інвестиційних проєктів та розвитку інфраструктури);
- податкового стимулювання для підвищення інвестиційної привабливості слаборозвинених регіонів;
- фінансової підтримки для покриття витрат на перенесення діяльності підприємств та установ з високорозвинених регіонів на слаборозвинені регіони.

Проте з огляду на їх слабку ефективність необхідне застосування об'єктивних показників або їхніх поєднань, що дають змогу виявляти регіони, що зможуть ефективно використати отримані асигнування відповідно до заданих параметрів.

Висновки з проведеного дослідження. За результатами виконаного дослідження можемо стверджувати, що необхідною умовою здійснення регіональної політики є її ефективність, що досягається використанням визначених інструментів за умов, зазначених у статті. Вибір інструментів покращення ефективності політики економічного розвитку регіонів є однією з найбільших проблем для суб'єктів, які визначають політику на національному рівні, тому його вивчення буде продовжене в подальших дослідженнях.

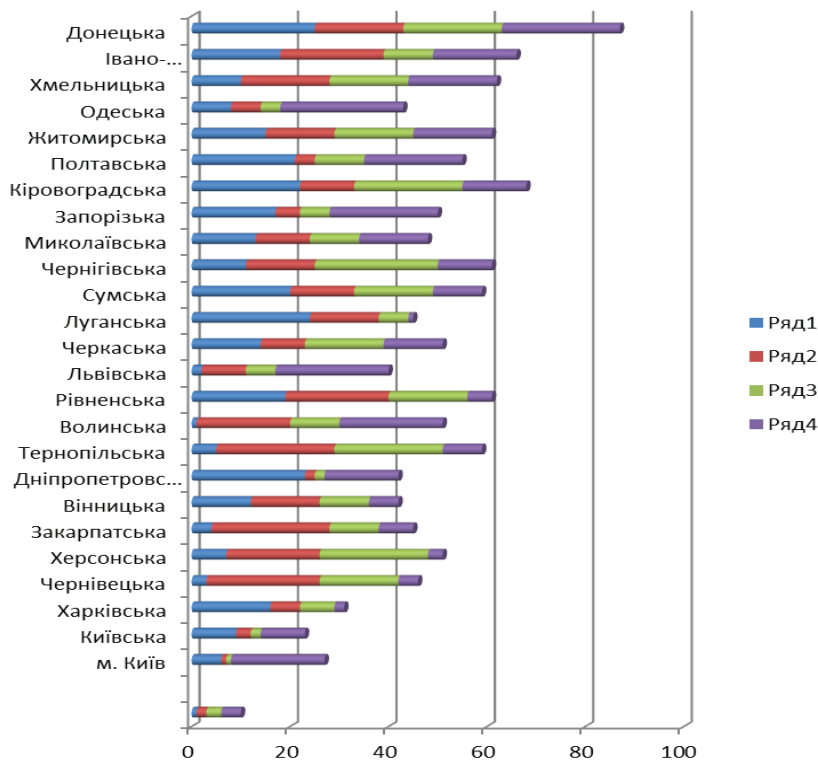

Рис. 2. Фінансова самодостатність регіонів України (результат моніторингу 2018 р.)

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Лучик С.Д., Лучик В.Є. Розвиток регіональних ринків праці як індикатор ефективності державної регіональної політики. *Університетські наукові записки*. 2011. № 4. С. 485-491.
 2. Вахович І.М., Ропотан І.В. До питання обґрунтування сутності регіональної конвергенції сталого розвитку. *Економічний форум*. 2013. № 4. С. 50-55.
 3. Стрельченко І.І. Моделювання критеріїв ефективності регіональної економічної політики. *Економічні інновації*. 2015. Вип. 59. С. 322-328.
 4. Ярошенко І.В., Семигуліна І.Б. Соціально-економічний розвиток регіонів України в умовах зовнішніх та внутрішніх викликів. *Бізнес-Інформ*. 2016. № 7. С. 28-39.
 5. Баштанник В.В. Результативність та ефективність механізмів державної регіональної політики. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2012_2_12 (дата звернення: 01.04.2019).
 6. Червяков І.М. Основні підходи до координації та підвищення ефективності регіональної політики. *Агросвіт*. 2015. № 6. С. 59-64.
 7. Савчин І.З. Концепції та теорії регіонального розвитку в контексті взаємовідносин «регіон – країна». *Український журнал прикладної економіки*. 2016. № 4. С. 100-108.
 8. Савчин І.З. Дослідження ефективності регіональної політики в Україні. *Науковий диспут: питання економіки та фінансів* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 28 грудня 2016 р. Київ, 2016. С. 67-71.
 9. Савчин І.З. Оцінювання й аналізування конвергенції : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.05. Івано-Франківськ, 2017. 164 с.
 10. Савчин І.З. Методика оцінювання економічного розвитку регіонів. *Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 16-17 травня 2017 р. Одеса, 2017. С. 153-154.
 11. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 29.03.2019).
- REFERENCES:**
1. Luchyk S.D., Luchyk V.Ye. (2011) Rozvytok rehionalnykh rynkiv pratsi yak indyikator efektyvnosti derzhavnoi rehionalnoi polityky [Development of regional labour-markets as indicator of efficiency of public regional policy]. *Universytetski naukovy zapysky*. No. 4, pp. 485-491.
 2. Vakhovych I.M., Ropotan I.V. (2013) Do pytan- nia obgruntuвання sutnosti rehionalnoi konverhentsii staloho rozvytku [To the question of ground of essence of regional convergence of steady development]. *Ekonomichni forum*. No. 4, pp. 50-55.
 3. Strelchenko I.I. (2015) Modeliuvannya kryteriiv efektyvnosti rehionalnoi ekonomichnoi polityky [Design of criteria of efficiency of regional economic politics]. *Ekonomichni innovatsii*. Vol. 59, pp. 322-328.
 4. Yaroshenko I.V., Semyhulina I.B. (2016) Sotsialno-ekonomichni rozvytok rehioniv Ukrainy v umovakh zovnishnikh ta vnutrishnikh vyklykiv [Socio-economic development of regions of Ukraine is in the conditions of external and internal calls]. *Biznes-Inform*. No. 7, pp. 28-39.
 5. Bashtannyk V.V. (2012) Rezultatyvnist ta efektyvnist mekhanizmv derzhavnoi rehionalnoi polityky [Effectiveness and efficiency of mechanisms of public regional policy]. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2012_2_12 (accessed: 01 April 2019).
 6. Chervyakov I.M. (2015) Osnovni pidkhody do koor- dynatsii ta pidvyshchennia efektyvnosti rehionalnoi polityky [The basic going is near co-ordination and increase of efficiency of regional politics]. *Ahrosvit*. No. 6, pp. 59-64.
 7. Savchyn I.Z. (2016) Kontseptsii ta teorii rehionalnoho rozvytku v konteksti vzaiemovidnosyn "rehion – kraina" [Conceptions and theories of regional development in the context of mutual relations "region – country"]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*. No. 4, pp. 100-108.
 8. Savchyn I.Z. Doslidzhennia efektyvnosti rehionalnoi polityky v Ukraini [Research of efficiency of regional politics in Ukraine]. *Naukovyi dysput: pytan- nia ekonomiky ta finansiv* (Ukraine, Kyiv, December 28, 2016), Kyiv, pp. 67-71.
 9. Savchyn I.Z. (2017) Otsiniuvannya y analizuvannya konverhentsii : dys. kand. ek. nauk : 08.00.05. [Evaluation and analysis of convergence]. Ivano-Frankivsk, pp. 164.
 10. Savchyn I.Z. (2017) Metodyka otsiniuvannya eko- nomichnoho rozvytku rehioniv [Methodology of evalu- ation of economic development of regions]. *Finansovi aspekty rozvytku derzhavy, rehioniv ta subiektiv hospo- dariuvannya: suchasnyi stan ta perspektyvy* (Ukraine, Odessa, May 16–17, 2017). Odessa, pp. 153-154.
 11. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Gov- ernment service of statistics of Ukraine]. Available at: www.ukrstat.gov.ua (accessed: 29 March 2019).